

Network of knowledge for efficient private forests

O4: Good practice examples in optimization of forest operations Latvia

Meža biotopu identificēšana

Teksta autori: Māra Rozentāle, Grigorijs Rozentāls

Eiropas Komisijas atbalsts šīs publikācijas sagatavošanai nav uzskatāms par satura apstiprinājumu, kas atspoguļo tikai autoru viedokļus, un Komisija nevar būt atbildīga par tajā ietvertās informācijas jebkādu izmantošanu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Meža biotopu identificēšana

Meža apsaimniekošanai var būt dažādi mērķi. Tos ir svarīgi apzināties. Jo, lai mežā mērķus sasniegtu, būs jāizvēlas atšķirīgas meža audzēšanas mežsaimniecisko pasākumu stratēģijas. Gan koku sugu izvēlē, gan retināšanā, ražas novākšanas intensitātē un paņēmienos.

Ir īpašnieki, kuri savu mežu vispirmām kārtām redz kā koksnes un ekonomisko vērtību ražotāju. Kas zemi saprot kā ekonomisku resursu, no kuras ir jāspēj gūt maksimālu atdevi. Te mēs redzam vienas sugas monokultūras, intensīvu retināšanu un lielāka izmēra kailcirtes. Likumdošanā noteiktās dabas aizsardzības prasības šeit tiek ievērotas to minimālajā līmenī. Šodienas Latvijā pie šīs grupas pieder lielākā daļa privāto meža īpašnieku. Un tas ir normāli.

Otra grupa ir īpašnieki, kuri dzīvo īpašumā vai bieži tur uzturas. Šiem īpašniekiem papildus saimnieciskiem mērķiem bieži svarīga ir arī meža ainava. Tās vārdā viņi, lai padarītu savu īpašumu acij tīkamāku, ir gatavi upurēt savā īpašumā daļu no ekonomiskās atdeves. Šādu īpašnieku mežos mēs atrodam vairāk koku sugu dažādības, mazāka izmēra kailcirtes ar lielāku atstājamo koku skaitu, mazāka izmēra nogabalus, kas veido mozaīkas. Šādu mežu ekoloģiskā vērtība parasti ir augstāka.

Foto: Maz ir tādu īpašnieku, kas par vienīgo meža izmantošanas mērķi izvēlas dabas aizsardzību. Autors: Grigorijs Rozentāls

Joprojām Latvijā ļoti reti ir sastopami īpašnieki, kas kā sava meža apsaimniekošanas galveno prioritāti mērķtiecīgi izvēlas dabas aizsardzību. Un pakārto mežsaimniecisko darbību (vai bezdarbību) šim mērķim. Parasti tie ir ļoti turīgi cilvēki, kuriem savs privātais mežs ir vieta medībām un atpūtai. Kuriem naudas plūsma no meža ir nesvarīga. Šajā grupā reizēm gadās arī izteikti zaļi domājoši pilsētnieki, kas īpašumā nedzīvo. Tomēr tādu nav daudz. Reāliem zaļo ideju propagandētājiem parasti sava meža zeme īpašumā nav.

Foto: Ir nepieciešams palīdzēt meža īpašniekiem saskaņāt dabas vērtības savos Mežos. Autors: Grigorijs Rozentāls

Viens no galvenajiem iemesliem, kas šodienas Latvijā attur īpašniekus prioritāri saimniekot uz bioloģisko daudzveidību ir tas, ka valsts bioloģiski vērtīgos meža nogabalos veido aizsargājamās dabas teritorijas, kurās jebkāda īpašnieka darbība tiek vai nu pilnībā aizliegta, vai arī būtiski ierobežota. Un šie ierobežojumi īpašumam tiek uzlikti neatkarīgi no īpašnieka vēlmes, pie tam, ierobežojums praktiski nekompensējot. Tomēr Latvijā ir grūti atrast meža īpašnieku, kas negribētu savā īpašumā, papildus tā ekonomiskajai un ainaviskajai vērtībai, saprātīgos apjomos redzēt arī dabas vērtības. Tā ir ļoti dabiska vēlme. Īpašnieki dabas daudzveidību dažādās tās izpausmēs, kamēr tā nenoved pie aizsargājamo teritoriju veidošanas viņu īpašumos, redz kā pievienoto vērtību viņu īpašumam.

Un te īpašnieki atduras pret zināmu informācijas trūkumu. Par to, kādas mežsaimnieciskās darbības veicina dažādu dabas vērtību klātbūtni. Un, kas ir vēl svarīgāk, kā profesionāli nesagatavotam cilvēkam šo dabas vērtību konkrētajā nogabalā, ar vienkāršiem paņēmieniem nomērīt. Lai saprastu, vai tā ir liela, vidēja vai maza.

Foto: Tikai tad dabas aizsardzības mērķi tiks sasniegti, ja procesā tiks iesaistīti meža īpašnieki. Autors: Grigorijs Rozentāls

Profesionāli sugu un biotopu eksperti savā darbā lieto dažādas anketu sistēmas dabas vērtības novērtēšanai. Tomēr šie rīki ir radīti izmantošanai profesionāļu vidū un vairumā gadījumu nav piemēroti, lai tos izmantotu meža ekoloģiju nestudējuši meža īpašnieki. Kuriem nav attiecīgās zināšanu un pieredzes bāzes.

Lai mēģinātu risināt šo problēmu, biedrība “Meža īpašnieku kooperācijas atbalsta centrs” uz vienkāršotas biotopu ekspertu anketas bāzes ir izveidojusi internetā pieejamu un samērā viegli lietojamu rīku ikvienam meža īpašniekam, kas vēlas labāk izprast bioloģiski vērtīga meža pazīmes un izmērīt savu meža nogabalu dabas vērtību punktu izteiksmē.

Šajā rīkā ir norādītas galvenās ekoloģiski vērtīgu mežu pazīmes, kuru klātbūtne nogabalā tiek novērtēta ar punktiem. Pie tam, dažādas pazīmes, atkarībā no to nozīmības, dod atšķirīgu punktu skaitu. Ja pēc ievades pabeigšanas punktus sasummējot to skaits ir mazāks par 10, meža nogabala bioloģiskā vērtība nav liela. Ja šis punktu skaits ir starp 10 un 15, vērtība ir vidēja. Bet nogabaliem, kuros punktu skaits ir lielāks par 15, dabas vērtība ir augsta. Ir svarīgi, ka meža īpašnieks redz lietas, kas tabulā dod šos punktus. Kas ļauj tam labāk saprast darbības, kas viņa mežā palielinās tā ekoloģisko vērtību.

Katrai pazīmei, ja nav norādīts savādāk, ja atbilde ir 1-3 gab. uz ha, skaitām 1 punktu, ja vairāk par 3 gab. uz ha – 2 punkti. Ja šī pazīme nav atrodamā nogabalā – 0 punkti. Punktus ievada dzeltenajās šūnās.

Pazīme	Punkti	Piezīmes
Audzi veido dažāda vecuma koki (piemēram, daļa koku ir vecāki, nekā to vairums).		Skatāties šo atšķirīgo koku skaitu.
Ir ļoti lielu dimensiju koki (resnāki par 50 cm).		Skatāties koku skaitu.
Ir lēni augoši (žuburaini) ļoti veci koki.		Skatāties koku skaitu.
Audzē ir nelieli laukumi ar grupveida paaugu (piemēram mazo eglišu grupas).		Skatāties šādu grupu skaitu.
Audzē ir nokaltuši stāvoši koki vai stumbeņi ar diametru purvainos mežos virs 20 cm, pārējos mežos virs 25 cm.		Skaitām nokaltušos kokus vai stumbeņus.
Ir kritālas (uz zemes guļoši koki), kuru diametrs purvainos mežos pārsniedz 20 cm, pārējos mežos 30 cm.		Skaitām kritālas.
Ir ar saknēm izgāzti (piemēram egles) lieli koki.		Skaitām kokus.
Ir putnu sakalti augoši vai nokaltuši koki.		Skaitām šādus sakaltus kokus.
Ir redzami augoši (dzīvi) koki ar piepēm.		Skaitām šādus kokus.
Uz koku stumbriem aug zaļas sūnas augstāk par metru no zemes.		Skaitām šādus kokus.
Mežā ir avotu izplūdes vietas, avoksnāji, avotainas ieplakas.		Skaitām šādas vietas.
Ir īslaicīgi vai pastāvīgi pārplūstoši klajumi.		Skaitām šādas vietas.
Ir pazīmes par audzē notikušu ugunsgrēku pēdējo 20 gadu laikā.		Ja jā, pieskaitām vienu punktu.
Nogabals robežojas vai to šķērso strauts vai maza upīte.		Ja jā, pieskaitām vienu punktu.
Zemsedzē daudz sfagnu sūnu (vairāk par pusi no platības).		Ja jā, pieskaitām vienu punktu.
Nogabals robežojas ar upi vai ezeru.		Ja jā, pieskaitām vienu punktu.
Nogabals atrodas Piejūras zemienē.		Ja jā, pieskaitām vienu punktu.
Mežā atrodas ļoti liela līgza (diametrā virs 50 cm).		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
Mežā ir atrodamā kāda aizsargājamā suga.		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
Nogabala meža tips ir dumbrājs un tajā valdošā suga ir melnalksnis.		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
Nogabala meža tips ir purvājs un tajā aug spilves.		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
Nogabalā atrodas grava kurā aug platlapju koki.		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
Nogabala koku vecums ievērojami (vairāk par 20 gadiem) pārsniedz normatīvajos aktos paredzēto koku ciršanas vecumu.		Ja jā, pieskaitām 10 punktus.
KOPĀ PUNKTI	0	

Protams, šāda rīka izmantošana meža īpašniekam dod tikai aptuvenu priekšstatu. Kuru viņš var gūt patstāvīgi ieejot internetā, atverot rīku un ievadot tajā izejas datus.

Retus augus, putnus un kukaiņus var identificēt tikai profesionāls ekoloģists, kurš ir ieguvis attiecīgu izglītību, zināšanas un pieredzi. Tomēr, ja īpašnieks to vēlas, tas var pēc tam piesaistīt šādu ekologu jau padziļinātai sava īpašuma ekoloģiskās vērtības novērtēšanai.

Lielākais ieguvums no biedrības izveidotā rīka izmantošanas ir tas, ka tas dod iespēju meža īpašniekam ar savādākām acīm paskatīties uz savu īpašumu, saskatot tajā ne tikai pierastos kokus un ainavu, bet arī dabas daudzveidību un ekoloģiskās vērtības.